

מהדורת קרו טללי ברכה

ספר
אשכל הכפר
המבואר
מגילת אסתר

הכינו וגם חברו, חד מגאוני תקיפי קדושי קמאי איש אלקים
נורא וגבר מאד חוזה באסקפלריא המאירה אשר בקדושה
ובטהרה נכנס לפני ולפנים ויצא בשלום כשרפים ואופנים

ה"ה רבי אברהם סבע זצלה"ה זי"ע

מגולי ספרד ואור תורתו היה זורח בק"ק אנדרינאפאלא
בעל המחבר ספר צרור המור על התורה

ועתה יוצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, מוגהת בהגהה
מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וציונים, נפתחו ראשי תיבות
וקיצורים, הקטעים חולקו לפיסקאות קצרות, נוספו סימני פיסוק וניקוד,
בתוספת כותרות משנה, והערות ביאור עם ציונים והשוואות לדבריו

תשע"ח לפ"ק

אֶשְׁפֵּל הַפֶּלֶךְ הַמְּבֹאֵר

להחכם הקדמון רבי אברהם סבע ז"ע א

יוצא לאור על ידי
מוסדות אביר יעקב נהריה
מכון אור לישראל ירושלים
בראשות הרב שלמה אביחצירא שליט"א

עורך ראשי
הרב מנחם מגדל פומרנץ

עורכים אחראים
הרב משה זייבלד הרב אהרן פישר

עורכים ומבקרים
הרב יהושע בליזנסקי הרב נתנאל וולנר
הרב אליעזר גריינמן הרב משה פרוינין
הרב זעליג רוזנשטרן

עימוד: הרב שמואל סמט
לוחות: הפאר

נסדר ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אב"ד "באר משה" מאנסי

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

בארץ ישראל: טל' 02-9924603 בארה"ב: טל. 44-20-8806-0176
פקס: 03-5435884 פקס: (718) 437-5314

© כל הזכויות שמורות

לישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמוחה נהריה
רח' אביר יעקב 27
נהריה

הואיל ומושקע במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית או אחסנה במחשב או מאגר כל שהוא כל חלק מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס ובהוספות. הספר נמכר רק על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל
על נייר חו"ל
שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. Israel

הארות והערות יתקבלו בברכה
מכון אור לישראל
רח' יוסף חכמי 30 ירושלים
פקס: 02-6744424

א א וְהָיָה בְיוֹמֵי אַחְשֵׁרוֹשׁ הוּא אַחְשֵׁרוֹשׁ דְּבִימוּמֵהִי בְטִילַת עֲבִידַת בֵּית אֱלֹהֵנָא רַבָּא וְהוּת בְּטִילָא עַד שְׁנַת תְּרַמִּין לְדַרְיוֹשׁ בְּגִין עֵיטִיתָא דְוִשְׁתִּי חִיבְתָא בְּרַתְיָה דְאֹיִל מְרוּדָךְ בַּר נְבוּכַדְנֶצַּר וְעַל דְּלָא שְׁבַקְתָּ לְמַבְנֵי יְת בֵּית מוֹקֶדְשָׁא אֲתַגְזֹר עֲלֵהּ לְאַתְקֻטְלָא עֲרֻטְלָתָא וְאוּף אִיהוּ עַל דְּצִיַּת לְעִיטָא אֲתַקְצְרוּ יוֹמוּהִי וְאַתְפְּלִיג מְלֻכוּתְיָה דְמֶן קְדַמַּת דְנָא הוּוּן כֹּל עֲמֻמְיָא אוּמְיָא וְלִשְׁנֵינָא וְאַפְרֻכֵינָא כְּבִישׁוֹן תְּחוּת יְדוּי וְכַעַן לֹא אֲשַׁתְּעַבְדוּ לֵיהּ מִן בְּגַלְל הַכִּי וּבַתֵּר כְּדוּן אֲתַגְלִי קְדָם יְיָ דְעִתִּידָא וְשִׁתִּי לְאַתְקֻטְלָא וְעִתִּיד הוּא לְמִסַּב יְת אֲסַתֵּר דְהִיא מְבַנַּת שְׂרָה דְחִיַּת מָאָה וְעֶשְׂרִין וּשְׁבַע שְׁנִין אֲתִיְהַבַּת לֵיהּ אַרְכָּא וּמְלָךְ מִן הִנְדִּיאָ רַבָּא וְעַד כּוּשׁ (ד) מֶן מְדַנְחָא דְהִנְדִּיאָ רַבָּא וְעַד מְעַרְבָא

א א וְהָיָה בְיוֹמֵי אַחְשֵׁרוֹשׁ הוּא אַחְשֵׁרוֹשׁ הַמְלֹךְ מֵהַדּוּ וְעַד-כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה:

דְּכוּשׁ מָאָה וְעֶשְׂרִין וּשְׁבַע פְּלִכְיָן: תּוּסַפְתָּא חֲמֻשָּׁה כְּתִיב בְּהוּן וְהָיָה לְשָׁנָא דְוַי וְאַלְיָן אָנוּן וְהָיָה בְיוֹמֵי אַמְרָפֶל דְאַתְפְּנָשׁוּ מְלַכִּין וְלֹא הָוּה רִיבָא וְחַרְבָּא בְּעֻלְמָא עַד דְאַתָּא אַמְרָפֶל וְהָיָה בְיוֹמֵי שְׁפוּט הַשּׁוֹפְטִים וְכֹל וַי הָוּה בְיוֹמֵיהוּן וּמֶן וַי הָוּה מְטוּל דְהָוּה כְּפָנָא בְאַרְעָא דְכְּתִיב וְהָיָה רַעַב בְּאַרְצָךְ וְהָיָה בְיוֹמֵי אַחְזוּ וַי הָוּה בְיוֹמוּי וּמֶן וַי הָוּה דְכְּתִיב עֲלֵה רִצִּין מְלָךְ אַרְם וְמָה כְּתִיב בְּתַרְיָה נְעֻלָּה בִיהוּדָה וּנְקִיצְנָה מִכָּאן אֲתָה לְמַד [ג] מִכָּן אֲתָ לִילָךְ פּוּלְהוּן דְכְּתִיב וְהָיָה בְיוֹמֵי לְשָׁנָא דְוַי וְהָוּה מִן יוֹמֵי עֻלְמָא מִן שְׁנִין קְדַמִּיתָא כְּדֵ הוּוּ עֲקָן אֲתִיָּין עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּוּ מְצֻלָן קְדָם אַבּוּהוּן דְבִשְׁמֵיָא וְעַנְי יְתַהוּן דְכְּתִיב וְהָיָה עַד לֹא יִקְרוּן אֲנָא עַנְי עַד לֹא יִמְלֻחוּן אֲנָא אֲשַׁמְעַ:

רש"י

א (ב) ויהי בימי אחשורוש. מלך פרס היה, שמלך תחת כורש לסוף שבעים שנה של גלות צנל: הוא אחשורוש. הוא נרשעו מתחילתו ועד סופו (מגילה יא.). המלך. שמלך מעצמו ולא היה מורע המלוכה (שם): מהודו ועד כוש וגו'. המלך על

אֲשׁוּרִי הַפֶּרַךְ

אך נגזרה הגזירה בימי אחשורוש
א (א) ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש וגו'.
 הנה הפסוק מפרש בכאן מה היה בימי

ביאורים והערות

א. טעם ויהי בימי, על כל הדברים תחלה ספר במגלה הזאת (אן עול). ולא נפרש בכתוב מהו הדבר שהיה בימי אחשורוש.

ציונים ומקורות

ואן שאמרו ז"ל. הובא בדברי רבינו (נמלני ט ז-ה): ובמדרש השכם אמרו, כי בכאן רמוזים ארבע מלכיות. פרה אדומה' זו מלכות בבל, דכתיב (דניאל ז ט) 'אנת הוא רישא די דהבא'. 'תמימה' זו מלכות מדי, שהיו תמימים ועשו טובה לישראל בזמן מרדכי ואסתר, וכן אמר כורש מלך פרס (עולא ב ג) 'מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל'. 'אשר אין בה מום' זו מלכות יון, כי אלכסנדרוס מוקדון עשה טובה עם ישראל בשביל שמעון הצדיק, כמוזכר במסכת יומא (טט). שאמר דמותו של זה אני רואה במלחמתי ונוצח. 'אשר לא עלה עליה עול' זו מלכות אדום, כי מעולם לא עלה עליה עול המקום, ועשתה

רעות גדולות לישראל, והוא פרא למד מדבר, ועתיד הקב"ה להורידו מגדולתו, כדכתיב (עזריה ב ז) 'אם תגביה כנשר'. ונתתם אתה אל אלעזר הכהן' דכתיב (מלאכי ג כג) 'הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא' וגו'. 'ישחט אתה לפניו' כדכתיב (ישעיה לו ו) 'כי זבח לה' בבצרה' וגו'. 'ישרף את הפרה לעיניו' כדכתיב (דניאל ז יב) 'זאתהיבת ליוקדת אשא'. 'את עורה ואת ברשה ואת [דמה על] פרשה', שרים ואלופים דוכוס ודוכוסותוס, כדכתיב (יחזקאל לז כט) 'שמה אדום מלכיה' וגו', וכן יהי רצון, ע"כ. ובדומה לזה בפסיקתא רבתי (פ"ז), ותחילת דברי המדרש הובאו במדרש (ממומא ז), ובזוהר (פ"ב לל).

גָּדוֹל כְּזֶה מִמְלֶכֶי פָּרַס בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ יִסְפִּים עַל דְּבַר רַע וּמַר כְּזֶה לְהַשְׁמִיד לְהִרְגוֹ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים בְּיוֹם אֶחָד בְּלִי סִבָּה, הַיֵּשׁ אֲכֹזְרִיּוֹת גְּדוֹלָה מְזוֹ. וְהֵלֵא דְבַר יְדוּעַ שְׁאַפְלוֹ הַמְּלָכִים הַצּוֹרְרִים אֶת יִשְׂרָאֵל וְגוֹזְרִים עֲלֵיהֶם שְׁמַד מֵהַעֲבָרַת הַתּוֹרָה^א אוֹ לְקִיחַת הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת^ב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, נִחָה שְׁקֵטָה^ג הַסְּכַמְתָּם שְׁלֵא לְהִרְגוֹ אֶת הַיְהוּדִים שֶׁבְּמַלְכוּתָם^ד כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ לָהֶם מַלְכוּת קְטִיעָא^ה, וְאִם כֵּן אֵיךְ אֲפָשֶׁר שְׁמַלְךָ גְּדוֹל כְּזֶה מִמְלֶכֶי פָּרַס הַסְּפִים עִם הַמֶּן הַרְשָׁע לְעַקֵּר

דְּכְתִיב (דניאל ז טו) 'אֲנַתְּ הוּא רִישָׁא דִּי דְהֶבְאֵי,^א [א] תְּמִימָה' זוֹ מַלְכוּת פָּרַס שֶׁהִיְתָה תְּמִימָה בְּמַעֲשֵׂיהֶי, [ב] כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס שְׁאָמַר 'מִי בְכֶם מִפְּלַעַם עִמּוֹ יְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וְיַעַל' (עזרא ב ג), וְלֹא דִי זֶה אֶלָּא שְׁנַתָּן מְאוֹצְרוֹתָיו לְבַנְיָן הַבִּיטִי, וְכֵן כָּל מַלְכֵי פָּרַס הָיוּ דְבָקִים אֶל ה', וְאִם כֵּן אֵיךְ אֲפָשֶׁר שֶׁנֶּאמַר שְׁבִימִי אֲחֻשְׁרוּשׁ הָיָה זֶה, אַחַר שֶׁהָיָה מִמְלֶכֶי מְדִי וּפָרַס וְכָלֶם הָיוּ קְרוֹבִים אֶל ה' וְאוֹהֲבִים וּמְנַשְׂאִים אֶת הַיְהוּדִים כְּמִזְכָּר בְּעֻזָּא (שם פסוק ד) ט, וְאִם כֵּן אֵיךְ אֲפָשֶׁר שְׁבִימִי מֶלֶךְ

ביאורים והערות

בכ"פ א: וכלל. ח. שגזר המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. ט. לשון הכתוב: וכל הנשאר מכל המקומות אשר הוא רשע ינשאוהו אנשי מקומו בכסף ובוזה וברכוש ובבהמה וגו'. י. ע"פ הכתוב (להלן ג יג). יא. 'מהעברת' כ"ה בכ"פ א וכ"פ ב. בכ"מ: מהעבודות. פירוש, גזורים לעבור על מצוות התורה. יב. פירוש, גזורים לקחת מישראל את בניהם ובנותיהם. וכפי שהביא רבינו בצרור המור (וי"א הקדמה לקונטרס מפלגת נניס) שבפורטוגל לקחו מהם את בניהם, כמובא במבוא. יג. ע"פ הכתוב (שם ט ד). ובמצודת ציון: 'נחה שקטה' פתרון אחד להם וכפל המלה בשמות נרדפים. יד. פירוש, כדי שלא יאמרו שמלכותם קטועה וחסירה.

ב. בן אמר דיאל לנוכדנצר בפתרון חלומו, ומכאן שנמשל לנוכדנצר מלך בבל לזוהב, וצבע הזהב דומה לאדום. ג. כ"ה בכ"מ וכ"א. בכ"פ א: שהיתה תמימה במעשה. בכ"מ נ"י: שהיתה תמימה במעשיהם. כלומר, שהיו תמימים במעשיהם ולא עברו עבודה זרה מעצמם אלא רק מפני שכן ירשו מאבותיהם, והיטיבו לישראל. ד. לשון הכתוב: 'מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל לירושלם אשר ביהודה ויבן את בית ה' אלהי ישראל הוא האלהים אשר בירושלם'. ה. שנתן לישראל רשות לעלות לירושלם ולבנות את המקדש. ו. כמו שנאמר (שם פסוק ט): 'והמלך כורש הוציא את כלי בית ה' אשר הוציא בנוכדנצר מירושלם ויתנם בבית אלהיו וגו'. ז. כ"ה בשאר כתיב.

ציונים ומקורות

תמצא כי כל מלכי פרס היו דבקים אל השם וקרובים ושכנים לישראל ועושים להם טובות, כמו שמצינו בכורש מלך פרס שאמר 'מי בכם מכל עמו יהי ה' אלהיו עמו ויעל', והיו נודרים נדרים לעבודת בית אלהיו וכו'. ולכן כתיב במגלת אחשוורוש 'יהי בימי אחשוורוש', לפי שנראה שבימיו נהפכה הקדרה על פיה שלא כמנהג מלכי מדי שכולם היו טובים, לזה אמר כמתמיה 'יהי בימי אחשוורוש' איך איפשר שבימי אחשוורוש היה דבר רע וזר כזה, להשמיד להרוג ולאבד, כמו שפרשתי במקומו. לזה אמר בכאן 'וישכון באהלי שם' ויתדבק עם אחיו שם וישכן באהלו.

עוד כתב שם (דניס ז ט): וכבר הארכתי בפרוש איכה, ושם פירשתי מזמור 'על נהרות בבל' (תלס"ס פק קל) איך שם רמזים גלות בבל וגלות אדום וגלות מדי, שראה אותם המשורר במראה הנבואה וכו', אחר כך חזר לגלות בבל ואמר (שם פסוקים מ-ט) 'בת בבל השדודה וגו' אשרי שיאחז' וגו', הנה בכאן כלל גלות מדי וקראם מאושרים לפי שהיו קרובים אל ה', כמאמר כורש 'מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל'. וכן בענין מרדכי ואסתר. וקראם מאושרים לפי שהחריבו לבלל ונפצו עולליהם אל הסלע, כמו שעשו מלכות בבל לישראל.

ודן כדי שלא יאמרו להם מלכות קטיעא. ראה בגמרא (ע"ו י): ההוא קיסרא דהוה סני ליהודאי, אמר להו לחשיבי דמלכותא, מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער, אמרו לו יקטענה ויחיה. אמר להו קטיעא בר שלום, חדא, דלא יכלת להו לכולהו וכו', ועוד, קרו לך מלכותא קטיעא.

[ב] 'תמימה' זו מלכות פרס. ראה מה שכתב רבינו (נלש"ט ט ט) אבל ליפת נתן לו השכר הגשמי מטובות הזמן, וזהו יפת אלהים ליפת. שייפהו בכל מיני יופי וכן של טובות העולם הזה, וכן שירחיב גבולו מכל אחיו. ואמר 'וישכון באהלי שם', לרמז שאף על פי שנתן לו טובות העולם הזה עם כל זה חלק יש לו באהלי ישראל לפי שהוא מתדבק ושוכן עם שם אחיו ולמד מדרכיו, וזהו 'וישכון באהלי שם'. ולכן תמצא כי כל מלכי פרס היו דבקים אל השם וקרובים ושכנים לישראל ועושים להם טובות כמו שמצינו בכורש מלך פרס שאמר (עזרא ב ג, דניס הי"ט ז לו טג) 'מי בכם מכל עמו יהי ה' אלהיו עמו ויעל', והיו נודרים נדרים לעבודת בית אלהיו. ואמרו במדרש 'פרה אדומה' זו מלכות בבל דכתיב ביה 'אנת הוא רישא דדהבא', 'תמימה' זו מלכות מדי שהיו תמימים וכו', וכל מלכיהם היטיבו לישראל. ולכן כתיב במגלת אחשוורוש 'יהי בימי אחשוורוש', לפי שנראה שבימיו נהפכה הקדרה על פיה שלא כמנהג מלכי מדי שכולם היו טובים, לזה אמר כמתמיה 'יהי בימי אחשוורוש' איך איפשר שבימי אחשוורוש היה דבר רע וזר כזה, להשמיד להרוג ולאבד, כמו שפרשתי במקומו. לזה אמר בכאן 'וישכון באהלי שם' ויתדבק עם אחיו שם וישכון באהלו.

[ג] כמו שמצינו בכורש מלך פרס שאמר וכו'. ראה מה שכתב רבינו בצרור המור (נלש"ט ט ט) ואמר 'וישכון באהלי שם', לרמז שאף על פי שנתן לו טובות העולם הזה, עם כל זה חלק יש לו באהלי ישראל, לפי שהוא מתדבק ושוכן עם שם אחיו ולמד מדרכיו, וזהו 'וישכון באהלי שם'. ולכן

זיהי' לשון צער

וְלָזָה כָּנְנוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל^[1] בְּאוֹמְרָם (מגילה י) וַיְהִי בִימֵי אַחַשְׁוֵרוּשׁ, אֵין וַיְהִי אֱלָא לְשׁוֹן צַעַר וְשִׁבְרָא, וְהָיָה עַל הָהָיָא וְאֵי וְאֵבִי וְנָהִי נְהִיָּהֲבִי, לְפִי שְׁכַל זֶה נִכְלָל בְּלִשׁוֹן וַיְהִיִּי, עַד שְׁרָמְזוּ לְזֶה מִה שְׁאֲמַרְתִּי שֶׁהַפְּתוּב אָמַר וַיְהִי בִימֵי וְלֹא אָמַר מִה הָיָה בִּימֵים הָהֵם, וּמָה רָאוּ עַל פְּכָה שְׁלֵא לְפָרֵשׁ זֹאת הַהִוְיָה מִה הִיְתַהֲבִי, וְלִזְהָ אָמְרוּ תְּשׁוּבְתוֹ בְּצַדוֹ כִּי אֵין וַיְהִי אֱלָא לְשׁוֹן צַעַר, וְהַצַּעַר הוּא הָאֲמֹר בְּמַגְלָה מְצַרַת יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן לֹא תִשְׁאָל מִה הָיָהֲבִי, כִּי הַדְּבָר יְדוּעַ מִצַּד עֲצוּמֵי.

טעם אריכות הכתוב במשתה אחשוורוש

וּבְכָאן תְּבִין לְמָה אָמַר הוּא אַחַשְׁוֵרוּשׁ הַמְּלִיךָ מַהֲרֵה וְעַד בּוֹשִׁי. וְעוֹד מִה הַצֶּרֶף לֹמַר שְׁעֵשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל שְׁרִי וְעַבְדָּיו אוֹ שְׁלֵא עֲשָׂה. וְעוֹד מִה הַצֶּרֶף לֹמַר (פסוק ה) שְׁעֵשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל הָעַם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּיָרָה אַחַר שְׁעֵשָׂה לְשְׁרִי וְעַבְדָּיו. וְעוֹד מִה הַצֶּרֶף לֹמַר (פסוק ט) גַּם וְשִׁתִּי הַמְּלִכָה עֲשָׂתָה מִשְׁתָּה נְשִׁים, וּמָה לָּנוּ אִם עֲשִׂיתָ[ת]ה וְשִׁתִּי מִשְׁתָּה אוֹ לֹא, אַחַר שְׁכַכְל זֶה אֵין צֶרֶף לְמַגְלָה הַזֹּאת, וּבְפֶרֶטִי לְעֲנֵן תִּקְרָה הַמְּגַלָּה הַזֹּאת שֶׁהוּא מִה שְׁקָרָה לְהִמָּן עִם מְרֻדְכֵיִי.

ובכפי"א: הוא על הוה. כב. ע"פ הכתוב (מיסה ז ד), וברש"י: נהי נהיה בעולם. כג. זיהי' הוא לשון צער, כיון שמשמעו כפי הנאמר על ידי האדם בשעת צער זי' ו'אבוי', וכן זיהי' משמעו מלשון נהי' ובכי. כד. פירוש, מדוע לא פירש הכתוב מה הדבר שנהיה בימי אחשוורוש. כת. כלומר, מה היה בימי אחשוורוש. כו. במה היה לישראל צער בימיו. כז. לשם מה השמיענו הכתוב באלו מדינות מלך. כח. כ"ה בכי"מ וכיפ"ב. בכיפ"א: ובענין. כט. עיקר המגילה היא על הצלת ישראל מגזירת המן, ולשם מה השמיע הכתוב את המשתה שעשו אחשוורוש וושתי שאינו שייך לכך.

וְלֹאֲבַד אֶת כָּל הַיְהוּדִים שְׁבַמְלָכוֹתוֹ. וּבְפֶרֶט לְפִי דַעַת רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (מגילה יב) [1] שְׁמֵלֶךְ עַל הָעוֹלָםִי.

עַד שְׁלֹזָה אֲנִי סוֹכֵר שֶׁהַצֶּרֶף לְכַתֵּב בְּכָאן וַיְהִי בִימֵי אַחַשְׁוֵרוּשׁ וְלֹא הַזְכִּיר מִה הָיָה בִימֵי אַחַשְׁוֵרוּשׁ, שְׁאִם נֹאמַר שְׁחֹזֵר לְפָעוּדוֹת שְׁעֵשָׂה דְכַתִּיב (פסוק ג) 'עֲשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל שְׁרִי וְעַבְדָּיו', וְכֵן גַּם וְשִׁתִּי הַמְּלִכָה עֲשָׂתָה מִשְׁתָּה נְשִׁים' (פסוק ט) זֶה אִי אֶפְשָׁר, שֶׁהֲרִי חֹזֵר לֹמַר אַחַר כֵּן (פסוק ט) 'בִּימֵים הָהֵם כְּשִׁבְתָּ הַמְּלִיךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ וְגו' עֲשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל שְׁרִי וְעַבְדָּיו וְגו'', וְאִם כֵּן מִה הָיָה בִימֵי אַחַשְׁוֵרוּשׁ.

זיהי' בימי' בלשון תימה

אֱלָא נְרָאָה שֶׁהוּא כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהוּא כְּמוֹ שְׁמַתְמִיָּה וְאָמַר אֵיךְ אֶפְשָׁר זֶה שֶׁהִיָּה זֶה בִימֵי אַחַשְׁוֵרוּשׁ, שֶׁהִיָּה מְלֶךְ גְּדוֹל וְהַסְפִּים לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֹּ וְלֹאֲבַד אֶת כָּל הַיְהוּדִים שְׁבַמְלָכוֹת מְדִי וּפְרַס, אַחַר שְׁכַל מְלִכֵי פְרַס הָיוּ קְרוּבִים אֶל ה', וְהוּא כְּמוֹ וַיְהִי הַשְּׁמֵשׁ בְּאֶה' (נבאש"ט טו ז) " [1] שְׁפֹרוּשׁוֹ וַיְהִי דְבָר זֶה־יִי כְּשֶׁהַשְּׁמֵשׁ בְּאֶה, וְכֵן בְּכָאן וַיְהִי דְבָר זֶה בִימֵי אַחַשְׁוֵרוּשׁ, וְהַדְּבָר הַזֶּה הוּא כָּל הַפְּתוּב בְּמַגְלָה, מִמַּחְשַׁבַת הָמָן וְעֲצָתוֹ וְהַגְּמוּלָה לוֹ עַל זֶה, שֶׁזֶה כּוֹלֵל כָּל עֲנִינֵי הַמְּגַלָּה.

ביאורים והערות

טו. וכיון שמלך על כל העולם, יקשה יותר איך גזר לאבד את כל היהודים שבכל העולם כולו. טז. שמה שנאמר זיהי' בימי אחשוורוש' היינו שבימיו נעשה המשתה. יז. הרי שלגבי המשתה כבר נאמר 'בימים ההם' וגו' ואם כן ודאי שזיהי' בימי לא נאמר על המשתה. יח. לשון הכתוב: זיהי' השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה, וברש"י: 'השמש באה', שקעה. יט. ברית בין הבתרים. כ. זיהי' בימי' היינו כל האמור להלן, מחשבת המן לאבד את ישראל, וסופו שנתלה על העץ. כא. כ"ה בדפו"ר כלשון הכתוב (יחזקאל ז ט), וברד"ק: 'זוהו על הוה', שבר על שבר.

ציונים ומקורות

10 באומרים. בגמרא: זיהי' בימי אחשוורוש', אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן, דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר זיהי' אינו אלא לשון צער. זיהי' בימי אחשוורוש', הוה המן. ובמדדש (צ"י מז ג): זיהי' בימי אחשוורוש', ומה צרה היתה שם, להשמיד להרוג ולאבד.

10 שְׁמֵלֶךְ עַל הָעוֹלָם. בגמרא: 'מהודו ועד כוש', רב ושמואל, חד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם, והד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי, כשם שמלך על הודו וכוש כן מלך מסוף העולם ועד סופו. 11 שְׁפִירוּשׁוֹ. ברש"י שם: זיהי' השמש באה, כמו זיהי' הם מריקים שקיהם' (נבאש"ט מז ט), זיהי' הם קוברים איש' (מלכים ז י ט), כלומר זיהי' דבר זה 'השמש באה', שקעה.

אחשוורוש היה מלך גדול וגיבור

אָבֵרָא כֹּל זֶה הֶצְרֵף לִזְמַר לְפִי הַפְּרוּשׁ שִׁפְרָשְׁנוּ
בְּמֵאמַר וַיְהִי בַיּוֹם אַחֲשֻׁרוּשׁ, שֶׁהוּא
כְּאוֹמֵר אֵיךְ אֶפְשֶׁר זֶה שְׁבִימִי אַחֲשֻׁרוּשׁ מֶלֶךְ טוֹב
וּמְמַלְכִי פָּרַס שִׁיקְרָה דְּבָר רַע כְּזָה לְהַשְׁמִיד אֲמָה
בְּכָל־לָהּ, עַד שְׂאוּלִי אֶפְשֶׁר שְׁנֵאמַר שֶׁזֶה הַמֶּלֶךְ
לֹא הָיָה מֶלֶךְ גָּדוֹל, וְלִכֵּן הִיְהוּדִים שֶׁבְּמַלְכוּתוֹ
הָיוּ מְעֻטְסִים, וְאָף עַל פִּי שִׁיעֻשָּׁה זֶה יֵאָמַר לֹא
יַעֲשֶׂה קְרַחָה בְּמַלְכוּתוֹ לְהַקְרִיא מַלְכוּת קְטִיעָא אִי.
וְלָזֶה אָמַר אֵינּוּ כֵן, פִּי הוּא מֶלֶךְ גָּדוֹל, וְזֶהוּ הוּא
אַחֲשֻׁרוּשׁ הַיְדוּעַ הַמֶּלֶךְ מַהְרֵי וְעַד בּוּשׁ, וְהוּא
אָדָם יְדוּעַ וְגָדוֹל בְּעֻנְקִים יִי הַיְדוּעַ בְּטַכְסִיטִי
הַמְּלוּכָה וּמֶלֶךְ גָּבוּר חֵיל מְלָמֵד בְּמַלְחָמוֹת עַד
שִׁדְדוֹ מְשָׁלָה לֹא יִי וּבְכַח גָּדוֹל יִי גָבַר וְכַבֵּשׁ מַהְרֵי
וְעַד בּוּשׁ שִׁבְעַ וְעֵשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה שְׁהוּסִיף
עַל מַלְכוּת פָּרַס יִי, וְזֶהוּ הַמֶּלֶךְ מְעַצְמוֹ בְּכַחוֹ
וּבְגִבּוּרְתוֹ יִי, מֵה שְׁלֵא עָשׂוּ כֵן שָׂאֵר מַלְכֵי פָּרַס יִי.

לְקַשֵּׁר תַּחֲלַת הַמְּגִלָּה עִם סוּפָהּ יִי, שֶׁבְּתַחֲלָה אָמַר
הוּא אַחֲשֻׁרוּשׁ הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל יִי וּלְבִסּוּף אָמַר גַּם
כֵּן וְכָל מַעֲשֵׂה תַקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ. וְכֵן אָמַר זֶה
לְהוֹרוֹת עַל מַעֲלָתוֹ שֶׁהָיָה מוֹשֵׁל בֵּינָם וּבִיבֻשָּׁה,
וְלִפִּי שֶׁבְּתַחֲלָה לֹא אָמַר אֲלֵא הַמֶּלֶךְ מַהְרֵי וְעַד
בּוּשׁ, חֲזַר לִזְמַר (לֵטֵן י ב) וַיִּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ
מִס עַל הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם יִי, וְזֶהוּ וְכָל מַעֲשֵׂה
תַקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ.

כפל שמו מורה מעלתו

וְזֶהוּ הַזְּכוּת עַל מַעֲלָתוֹ נִרְאָה לִי שֶׁכָּפַל שְׁמוֹ
בְּאוֹמְרוֹ אַחֲשֻׁרוּשׁ הוּא אַחֲשֻׁרוּשׁ
וְגו'. כְּמוֹ 'אַבְרָם הוּא אַבְרָהָם' (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' ס' טו),
וְכֵן אָמְרוּ בְּמִדְרַשׁ רוּת (רו"ר ט ד) עַל 'אֵלֶּה
תּוֹלְדוֹת פְּרָץ פְּרָץ' (רוֹת ד יט), כֹּל מִי שֶׁנִּכְפַּל שְׁמוֹ
יִרַשׁ הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא יִי, כְּמוֹ 'מִשָּׁה
מִשָּׁה' (שְׁמוֹת ג ד) 'אַבְרָהָם אַבְרָהָם' (נְבֻלָּאִים כה יט) 'תְּרַח
תְּרַח' (שֵׁס יא טו) לְפִי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה יִי, וְכֵן 'פְּרָץ
פְּרָץ' עַד דָּוִד יִי, כִּלְמַד הַכֹּפְלוֹ שְׁמוֹתֵיהֶם לְהוֹרוֹת
עַל מַעֲלָתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְכָל
הַמְּנוּיִים שָׁם הָיוּ גְבוּרִים וְנִשְׂאִים וּמְלָכִים, כֵּן

קישור סוף המגילה בתחילתה

וְכֵמוֹ שֶׁהָעִיר בְּסוּף הַמְּגִלָּה כְּאוֹמְרוֹ (לֵטֵן י ב) וְכָל
מַעֲשֵׂה תַקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ הָלּוּא הֵם כְּתוּבִים,

ביאורים והערות

לתחילתה. מ. 'הוא' משמעו שהיה ידוע בכוחו וגבורתו.
מא. ומלכותו לא היתה רק בארץ אלא גם באי הים.
מב. ולכן נכתב שמו פעמיים, להורות שירש שני עולמות.
מג. גם שמו של תרח נכפל, כיון שבסוף ימיו עשה תשובה.
מד. כלומר, בכתוב נכפלו כל השמות בסדר התולדות מפרץ
ועד דוד, כמו שנאמר (שם פסוקים יט-כ): 'ואלה תולדות פרץ
הוליד את חצרון, וחצרון הוליד את רם ורם הוליד את עמינדב,
ועמינדב הוליד את נחשון ונחשון הוליד את שלמה, ושלמון
הוליד את בועז ובוועז הוליד את עובד, ועובד הוליד את ישי
וישי הוליד את דוד.'

ל. כיון שלא היה מלך גדול המולך על מדינות רבות.
לא. לאבד את כל היהודים שבמלכותו. לב. ומלכותו לא
תיקרא מלכות חסירה אם יאבד את היהודים שבה. לג. ע"פ
הכתוב (ישע' י טו). לד. ע"פ הכתוב (ישע' מ י). לה. כ"ה
בכפי"א. בשאר כתיב: "ובכח ידו. לו. כ"ה בכי"מ ובדפוס.
וכ"ה לשון רבינו להלן (פסוקים ג-ג). ככ"י נ"י: שהוסיף על
כורש. לז. פירוש, 'המולך' משמע שמלך מעצמו בכוחו
בלבד ולא היה מזרע המלוכה. לח. אחשוורוש היה גיבור
במלכותו יותר משאר מלכי פרס. לט. כלומר, הטעם
שהמגילה מסתיימת בגבורת אחשוורוש הוא כדי לקשר את סופה

ציונים ומקורות

10 לפי שבתחלה לא אמר וכו'. במדרש תהלים (כג י):
בתחלה היה שולט מסוף העולם ועד סופו, שנאמר מהרדו
ועד כוש, וכשהרג את ושתי מרדו עליו כולן, וכיון שנשא אותי
חזרו לו שבע ועשרים ומאה מדינות בזכותי, כנגד מאה שנים
ועשרים שנים ושבע שנים שחייתה שרה אמנו, וכשנפל המן
וחזרה הגדולה למרדכי, חזרו כולם, שנאמר וישם המלך
אחשוורוש מס על הארץ ואי הים.
11 וכן אמרו במדרש. זה לשונו: 'ואלה תולדות פרץ פרץ',
אמר ר' אבא, כל מי שנכפל שמו יש לו בעולם הזה
ויש לו בעולם הבא. היתבון ליה והכתוב 'אלה תולדות תרח

10 וזו וזהו 'המולך' מעצמו. וכעין זה בגמרא (מגילה יא): 'המולך',
אמר רב שמלך מעצמו. אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי.
אמרי לה לשבח דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה, ואמרי
לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא, וממונא יתירא הוא דיהב וקם,
ע"כ. וברש"י: קרחה אני עושה במלכותך - שמלכות אחת
מליאה מהם.
11 וזהו 'המולך' מעצמו. וכעין זה בגמרא (מגילה יא): 'המולך',
אמר רב שמלך מעצמו. אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי.
אמרי לה לשבח דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה, ואמרי
לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא, וממונא יתירא הוא דיהב וקם,
ע"כ. וברש"י: שמלך מעצמו. שלא היה מזרע המלוכה.

אֲחֵר שְׁחֹזר בְּאַחֲרוֹנָה וְעָשָׂה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל
 בְּסִבַּת אֶסְתֵּר, וְלִכְּנֹן לֹא אָמַר בְּאַחֲרוֹנָה (להלן ט ט)
 'עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת' אֲלָא 'מָה שְׁאַלְתָּךְ' סִתָּם מִי,
 בְּאִפְּן שֵׁיכְנִס שֵׁם בְּנִין הַבֵּיתִי, כְּמוֹ שֶׁנִּפְרָשׁ
 בְּסִייעֲתָא דְשִׁמְיָא (סז).

קישור סוף המגילה בתחלתה

וְלִכְּנֹן לְקֶשֶׁר תַּחֲלַת הַמְּגִלָּה עִם סוּפָה אָמַר (להלן י ט)
 'וּפְרִשְׁתְּ גְדֻלַּת מְרַדְכֵי אֲשֶׁר גָּדְלוּ הַמְּלָךְ',
 וְזֶה עֲנִין אַחֲשֻׁרוּשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא אַחֲשֻׁרוּשׁ
 בְּעוֹלָם הַבָּא, 'וּפְרִשְׁתְּ גְדֻלַּת מְרַדְכֵי לְבִשְׂרוֹ
 לְעוֹלָם הַבָּא מִי, פִּי מְלָךְ שֶׁעָשָׂה מָה שֶׁעָשָׂה
 בְּעַמּוּמִי, וְלֹא דִי זֶה אֲלָא שֶׁעָלָה יְהוּדֵי אַחַד
 לְמַעַלְת מְשֻׁנָּה עַל כָּל הַשָּׂרִים מִי, הוּא דְבָר גְּדוֹל.
 וְעַם כָּל זֶה אָמַר שֶׁהִיא הַדְּבָר הַרַע בְּיָמֵי
 אַחֲשֻׁרוּשׁ מִי:

בְּכֹאן כָּפַל שְׁמוֹ אַחֲשֻׁרוּשׁ הוּא אַחֲשֻׁרוּשׁ
 לְהוֹרוֹת עַל גְּדֻלָּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ, וְאוֹלֵי שְׂאָף עַל פִּי
 שְׁהִיָּה מִמְּלִכֵי פָּרְסִי יִרְשׁ הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם
 הַבָּא לְפִי רַב הַטּוֹבָה שֶׁעָשָׂה לְמְרַדְכֵי וְלִכְּל
 יִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׁהִיָּה כְּמוֹ חֲסִידֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם
 [יב] שֵׁישׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְחֲסִידֵי אַמּוֹת
 הָעוֹלָם נִקְרָאִים אוֹתָם שְׁלֹא הִרְעוּ לְיִשְׂרָאֵל
 וְהִיטִיבוּ לָהֶם מִי.

'הוא' מתחלתו ועד סופו

וְאָף עַל פִּי שְׂרֵבוֹתֵינוּ ז"ל [יג] אָמְרוּ (מגילה יא), הוּא
 אַחֲשֻׁרוּשׁ, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר פְּלוֹנִי הוּא
 פְּלוֹנִי, אִם הוּא צְדִיק הוּא מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוּפוֹ,
 וְאִם הוּא רָשָׁע מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוּפוֹ מִי, וְכֵן כְּתוּב
 (שמות ו כו) 'הוּא אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה', [יד] 'הוּא עֲנָה [אֲשֶׁר
 מְצָא] אֶת הַיָּמִים' (נחשית לו טז) מִי. אוֹלֵי שְׂכָכָאן

ביאורים והערות

להלן שם (פסוק ו): 'ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה
 שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעשי'.
 ג. כְּלוּמַר, שֵׁיכְנִס לְבִנּוֹת אֶת הַמְּקֹדֶשׁ. וְלִכְּנֹן עַל אִף
 שִׁבְתַּחֲלִילָה הִיָּה רִשְׁעֵי מִתְחַלְתּוֹ עַד סוּפוֹ, כְּלוּמַר רִשְׁעֵי גְמוּרָה,
 כִּכֵּל זֹאת לְבִסּוּף נַעֲשֶׂה טוֹב לְיִשְׂרָאֵל וְזֹכֵה לְעוֹלָם הַבָּא.
 נא. פִּירוּשׁ, הַטֶּעַם שֶׁהוּא אַחֲשֻׁרוּשׁ וְזֹכֵה לְעוֹלָם הַבָּא הוּא
 מִפְּנֵי שְׁגִידֵל אֶת מְרַדְכֵי וְהִיטִיב לְיִהוּדִים. גב. וְהַתִּיר
 לְיִשְׂרָאֵל לְהִינָקֵם מֵאוֹיְבֵיהֶם וְלִאֲבָרֵם. גג. כִּיִּפְ"א.
 בדפו"ר: שֶׁהֵעֵלָה. גד. פִּירוּשׁ, שֶׁהֵעֵלָה אֶת מְרַדְכֵי לְמַעַלְת
 מְשֻׁנָּה לְמֶלֶךְ, הַגְּבוּהָ מִכָּל הַשָּׂרִים. נה. וְכִנִּי"שׁ זֹהוּ יוֹהֵי
 בְּיָמֵי אַחֲשֻׁרוּשׁ, שֶׁעַל אִף שֶׁהִיא מֶלֶךְ טוֹב כִּכֵּל זֹאת הַדְּבָר
 נַעֲשֶׂה בְּיָמֵי מַלְכוּתוֹ.

מה. והיה מאומת העולם. מו. וְלִכְּנֹן נִכְפַּל שְׁמוֹ שֶׁל
 אַחֲשֻׁרוּשׁ כִּיּוֹן זֹכֵה גַם לְעוֹלָם הַבָּא מִשׁוּם שֶׁהִיטִיב לְיִשְׂרָאֵל
 וְהִיָּה מִחֲסִידֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם. מז. אִם 'הוּא' נֹאמַר עַל צְדִיק,
 מִשְׁמַעוֹ שֶׁהִיָּה צְדִיק מִתְחַלְתּוֹ עַד סוּפוֹ, וְאִם 'הוּא' נֹאמַר עַל
 רִשְׁעֵי מִשְׁמַעוֹ שֶׁהִיָּה רִשְׁעֵי מִתְחַלְתּוֹ עַד סוּפוֹ. מח. וְלִכְּנֹן
 נֹאמַר 'אַחֲשֻׁרוּשׁ הוּא אַחֲשֻׁרוּשׁ', כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה רִשְׁעֵי מִתְחַלְתּוֹ
 וְעַד סוּפוֹ, וְהַדְּבָר סוֹתֵר לִכְךָ שֶׁכִּפְלִילוֹת שְׁמוֹ מוֹרָה זֹכֵה לְעוֹלָם
 הַבָּא. מט. לְשׁוֹן הַכְּתוּב: 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְגו'
 וְמָה שֶׁאֲלַתְךָ וַיִּנְתֵּן לָךְ וְמָה בְּקִשְׁתְּךָ עוֹד וְתַעֲשִׂי, הִרִי שֶׁכֵּאֵן
 אָמַר לָהּ שִׁמְלֵא אֶת כָּל בְּקִשְׁתְּךָ, וְלֹא כִפִּי שֶׁאָמַר לָהּ קוֹדֵם
 לִכְּנֹן בְּמַשְׁתָּה שֶׁעָשִׂתָּה (להלן ט ו): 'וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מָה לָךְ
 אֲסַתֵּר הַמַּלְכָּה וְמָה בְּקִשְׁתְּךָ עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַיִּנְתֵּן לָךְ, וְכֵן

ציונים ומקורות

מתחילתו ועד סופו, 'הוא דתן ואבירם' (נמזני ט ו) הן ברשעו
 מתחילתן ועד סופן. 'הוא המלך אחז' (דנמי סימס ז' כמ טז) הוא
 ברשעו מתחילתו ועד סופו. 'אברם הוא אברהם' הוא בצדקו
 מתחילתו ועד סופו, 'הוא אהרן ומשה' הן בצדקן מתחילתן
 ועד סופן. 'יודד הוא הקטן' (שמאל א' י' יד) הוא בקטנותו
 מתחילתו ועד סופו, כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי
 שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול
 ממנו בכחמה.
 וידו הוא ענדה. באוצר המדרשים (איונשטיין אסמך עמוד 51): 'הוא
 אחשורוש', כל מקום שנאמר הוא פלוני, אם הוא
 צדיק הוא מתחלתו ועד סופו, ואם הוא רשע הוא מתחלתו
 ועד סופו, וכן כתיב 'הוא משה ואהרן', צדיקים היו מתחלתן
 ועד סופן, 'הוא עננה אשר מצא את הימים' הוא רשע כל
 ימי חייו.

תרח', אמר להן אף היא לא נבטלה, דאמר ר' אבא בשם ר'
 אבא בר כהנא, אמר הקב"ה לאברהם 'ואתה תבוא אל אבותיך
 בשלום' (נחשית טו טו), בישרו שיש לאביו חלק לעולם הבא,
 ע"כ. וכו"ה במדרש (מנמוט שמוט יא).
 וכן שיש להם חלק לעולם הבא. ראה בתוספתא (פסחין
 פ"ג ה"ב): ר' אליעזר אומר כל גוים אין להם חלק
 לעולם הבא שנאמר (פסלים ט יא) 'ישוּבו רִשְׁעִים לְשִׂאוֹלָה כֹּל
 גוֹיִם שִׁכְחֵי אֱלֹהִים', 'ישוּבו רִשְׁעִים לְשִׂאוֹלָה' אֵלּוּ רִשְׁעֵי
 יִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ אֵילּוּ אָמַר הַכְּתוּב 'ישוּבו רִשְׁעִים
 לְשִׂאוֹלָה כֹּל גוֹיִם' וְשׁוֹתֵף הֵייתִי אוֹמֵר כְּדַבְּרִיךָ, עֲכָשִׁיו שֶׁאָמַר
 הַכְּתוּב 'שִׁכְחֵי אֱלֹהִים' הֵא יֵשׁ צְדִיקִים בְּאוֹמוֹת שֵׁישׁ לָהֶם חֶלֶק
 לְעוֹלָם הַבָּא, ע"כ. וכו"ה בגמרא (פסחין קה). וְלִהְלֵן שֵׁם (ק'):
 ויז אמרו. בגמרא: 'הוא אחשורוש', הוא ברשעו מתחילתו ועד
 סופו. 'הוא עשוי' (נחשית לו מג) הוא ברשעו

תרגום אשכול מגילת אסתר א הפפר תרגום פג

ב בְּיוֹמֵי אֲנָנוּן כַּד בַּעַד מַלְכָּא אַחְשֵׁרוּשׁ לְמַתְבַּע עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתָא דְשְׁלֵמָה דְאַשְׁתָּכָא מִן יְרוּשָׁלַם עַל יְדוּהֵי דְשִׁישֵׁק מַלְכָּא דְמַצְרַיִם וּמַמְצְרַיִם אַשְׁתָּכָא עַל יְדוּי דְסַנְחַרִּיב וּמִן יְדוּי דְסַנְחַרִּיב אַשְׁתָּכָא עַל יְדוּי דְחִזְקִיָּה וְתַב לִירוּשָׁלַם וְתוּב מִן יְרוּשָׁלַם אַשְׁתָּכָא עַל יְדוּי דְפַרְעֵה חֲגִירָא מַלְכָּא דְמַצְרַיִם וּמַמְצְרַיִם אַשְׁתָּכָא עַל יְדוּי דְנְבוֹכַדְנֶצַּר וְנַחַת לְכַבֵּל וְכַד צָדָא פּוֹרֶשׁ מְדָאָה יַת בְּבַל אַחְתִּיָּה לְעִילָם וּבְתַר כֵּן מַלְךְ אַחְשֵׁרוּשׁ וּבַעַד לְמַתְבַּע עַל־וְהֵי וְלֹא הָוּה יָכִיל וְשֹׁדֵר וְאַיִיתִי אַרְדִּיכְלִין מִן אַלְכַסְנַדְרִיָּא לְמַעַבְדַּי כְּפוֹתִיָּה וְלֹא יָכִילוּ וְעַבְדוּ אַחְרָן אֲרַע מְזִיָּה וְאַתְעַסְקוּ בֵּיהּ תַרְיִן שְׁנִין וּבַשְּׁתָּא תְּלִיתָאָה [לְ]מַלְכוּתִיָּה יַתִּיב עַלְוֵי הַהוּא כְּרִסֵי מַלְכוּתִיָּה דְעַבְדוּ לִיהּ אַרְדִּיכְלִין

ב בְּיָמִים הָהֵם כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ עַל פְּסָא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה: ג בְּשַׁנַּת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל־שְׂרָיו וְעַבְדָּיו חֵיל | פְּרָם וּמְדֵי הַפְּרָתָמוּם וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו:

מִלְתָּא וְאַכְלִין וְחֲדַן קָדָם מַלְכָּא וְהוּוּ פְּתוּנָאֵי וְרַבְרַבְנֵי מְדִינָתָא קְדָמוּי וּמִן רַבְרַבְנֵי יִשְׂרָאֵל הוּוּ תַמָּן מְטוּל דְחִזּוּ תַמָּן מְאֵנֵי בֵּית מַקְדָּשָׁא הוּוּן בְּכִין וּמַסְפְּדִין תַמָּן:

רש"י

(ג) כשבת המלך אחשוורוש וגו'. כשנתקיים המלכות שלו. וכשמינו פירשוהו צענין אחר נמסכת מגילה (א):
(ג) הפרתמים. שלטונים נלשון פרס (מגילה יב):

אשכול הפפר

וְהָיָה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה עִמָּהֶם כְּאֵלוּ הָיָה שְׁוֹה לָהֶם. וְאָמַר בְּרֵאשׁוֹנָה לְכָל שְׂרָיו וְעַבְדָּיו וְאַחַר כֵּן אָמַר וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו לְהוֹרוֹת עַל מַה שְׂאֵמְרָנוּ (פסוק 6 ד"ה אגל) שְׁהָיָה גְבוּר וּבְגִבּוֹרָתוֹ כְּבֶשׂ מַהֲדוּ וְעַד כּוֹשׁ לְהוֹסִיף עַל מַלְכוּת פְּרָס וּמְדִינָיִם, וְהָיָה הַמֶּלֶךְ מַהֲדוּ וְעַד כּוֹשׁ (ט) שְׁמֵלֶךְ בְּכַח יְדוּ וְכַבֵּשׁ שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמְאָה מְדִינָהִים, וְלִכְּן אָמַר שְׁעֵשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל־בֵּיחַד, עֵשִׂית הַמִּשְׁתָּה מוֹרָה עַל גְּבוּרָתוֹ וּמַעֲלָתוֹ

(ג) בְּיָמִים הָהֵם כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ וְגו' בְּשַׁנַּת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ וְגו'. וְלְהוֹרוֹת יוֹתֵר עַל מַעֲלָתוֹ וּגְדֻלָּתוֹ [ט] אָמַר שְׂמִיד כְּשֶׁנִּתְיָשֵׁב מִן הַמִּלְחָמוֹת וְיָשֵׁב עַל פְּסָא מַלְכוּתוֹ שְׁלוֹ וְשִׁקְטִי, עָשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל שְׂרָיו וְעַבְדָּיו, לְהוֹרוֹת שְׂאָף עַל פִּי שְׁעָלָה לְמַעְלָה גְדוּלָּהִים, לֹא גָבַהּ לְבוֹ וְלֹא רָמוּ עֵינָיו אֲלֵא שְׁעֵשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל שְׂרָיו וְעַבְדָּיו,

ביאורים והערות

נו. וזהו 'כשבת'. נו. ונתקיימה מלכותו. נח. ע"פ הכתוב (פסלס קלא 6). נו. שהיה מלך פרס ומדי וכבש עוד מדינות

רבות מהודו ועד כוש. ס. ובג"ל (פסוק 6 ד"ה אגל) ש'המולך' משמע שמלך מעצמו בכוחו וגבורתו.

ציונים ומקורות

ויזו אמר שמיד כשנתישב וכו'. ברש"י: 'כשבת המלך אחשוורוש' וגו', כשנתקיים המלכות בידו, ע"כ. ובאבן עזרא: 'כשבת המלך אחשוורוש', ששקט ממלחמות הודו וכוש. וראה בגמרא (מגילה יב): מאי 'כשבת', לאחר שנתיישרה דעתו.

ויזו וזה 'המולך מהודו ועד כוש'. ראה בגמרא (מגילה יב): 'שבע ועשרים ומאה מדינה', אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה.